

Dějů vu

Červenec roku 1983 jsem trávil jako voják základní služby na soustředění protiletadlových baterií. Přes den bylo o program celkem postaráno. Se samohybným dvoukanonem, přezdívaným ještěrka, se člověk vyskotal až až. Ale ty večery na slavníku... Žádné vycházky, fotbal, nohejbal nebo pinčes, prostě nuda k ukousání. Kamarád Honza nečinnost nesnášel. Měl rád, když se něco dělo. Jednoho večera přišel s nápadem uspořádat přehlídku údů. Mužských, s prominutím. Návrh sice nenadchnul úplně celou četou, ale Honza byl organizačně zdatný a ztraceně neodbytný. Náhoda chtěla, že právě v okamžiku, kdy účastníci přehlídky stáli vyrovnáni v očekávání povelu „k počtu zbraň“, vstoupil do stanu nový přírůstek naší baterie, svobodník absolvent Vilém M.

Vilém je vysokoškolák, odborník na optoelektroniku. Tato chvíle byla jeho prvním setkáním s opravdovými vojáky základní služby. Dodnes vidím údiv a úlek v jeho tváři. Zděšení nad tím, do jaké společnosti se dostal, ještě vystupňoval požadavek velitele přehlídky, aby nově příchozí okamžitě odložil zavazadla a zařadil se k ostatním. Jak jsem předeslal, Honza dovedl být hodně přesvědčivý. Nově příchozí musel odmítnutí přidat se k zábavě přednést se stejnou rozhodností.

Příhoda, kterou jsem nadlouho pustil z hlavy, se mi po letech neodbytně vybavuje v důstojném prostředí akademické obce. Každou chvíli se stavíme do řady a přeměňujeme si ... citace, impakt faktory a Hirschův index (h-index). Většinou na pokyn velení, tady představovaného ministerstvem nebo grantovou agenturou, příliš často ale i sami mezi sebou. Databáze Web of Science svými nástroji umožňuje snadno a rychle zjistit, kolik má ten který z nás publikací, jak jsou citovány, a nádavkem vypočte i h-index, považovaný za ukazatel setrvalé vědecké potence. Je to rychlé, snadné, výsledkem je číslo. Dá se to tudíž snadno srovnávat, hodnotit statisticky a vynášet do grafů, sečíst za celou fakultu, dělit rozlohou laboratoří nebo velikostí rozpočtu... Oproti kratochvíli, již jsem byl s jistými rozpaky účasten na vojně, tato umožňuje rovnocenné zapojení obou pohlaví. Nositel(ka) velkého h od něj leckdy i odvozuje své sebevědomí, na osoby s malým hledí tak trochu skrz prsty. U kávy či u skleničky na tento parametr občas přivádí řeč natolik nenápadně, aby i méně vnímavým došlo, že mají co činit s lépe vybavenou osobou. Snažím se představit si pocity nově příchozího, který se s tou hrou ještě nesžil a připadá mu trochu nepatřičná. Zapojí se? Rád, nerad? Najde sílu tu hru nehrát?

Výbory pro udělování Nobelových cen našťastí pro svá rozhodnutí používají jiná, poněkud pracnější kritéria. Kdoví, zda vůbec s WOS pracují. Každopádně mezi nobelisty v chemii a medicíně najdeme vedle těch s očekávaně vysokým skóre i takové, jejichž h-index by v českých salonech neohromil a při psaní grantové přihlášky by jim mož-

ná bylo šetrně navrženo, aby „z čistě taktických důvodů“ přenechali vedoucí pozici kolegovi z vedlejší laboratoře.

O tom, že v případě h-indexu se i s malým kašpárkem dá zahrát velké představení, svědčí také další věhlasná jména. Co myslíte, jaká hodnota postačí k tomu, aby Vysoká škola chemicko-technologická považovala za čest, že smí umístit na svém schodišti vaši bustu? Abyste byl ve své profesi všeobecně uznáván a po tři desítky let volen za předsedu své odborné společnosti? Aby na oslavu vaší práce vyšly nedlouho po jejím uveřejnění poštovní známky? Aby vaše dílo znali takřka všichni kolegové z oboru a navíc mnozí teologové?

Upozornění pro příliš sebevědomé a sebestředné nositele h-indexu nad 12: Rovněž akademické senáty rozhodují i na základě jiných ukazatelů. Proto opatrně se silnými výrazy, pokud se bezpečně neorientujete v h-indexech všech magnificencí a spectabilis z vaší i ze spřátelených univerzit a jejich fakult.

Oldřich Lapčík

Několik jmen:

Niels Jerne, Nobelova cena za fyziologii a medicínu 1984. Na WOS je evidováno pouhých 54 článků autora, kterému imunologie vděčí za formulaci zásadních teorií o vývoji a řízení imunitního systému. (Evidentně tedy publikoval teprve tehdy, kdy to stálo za to.) 10520 citací (tady se dá vysoké číslo přece jen očekávat), ale h-index „jen“ 22.

Dan Shechtman, Nobelova cena 2011 za fyziku, objev kvazikrystalů. 122 záznamů na WOS, 6707 citací, h-index 23.

You You Tu, Nobelova cena 2015 za lékařství, objev antimalarika artemisininu. Tady je WOS na podobné hrátky krátký. Mezi ostatními TuYY (celkem 244 publikací na WOS, úhrnný h index 30) letošní nobelistku neodfiltrujete. Kombinace jména a adresy instituce poskytne jen tři záznamy, to se zdá málo. Ale bezesporu je počet jejich článků evidovaných databází WOS nevelký.

Otto Wichterle – WOS 94 článků; 1771 citací; h index 16. Je snad v Čechách jedinec s maturitou, kdo nezná jeho jméno? Asi jich pár bude, ale o kontaktních čočkách snad někdy slyšel každý. Jeho busta zdobí schodiště v budově B VŠCHT Praha.

Vratislav Schreiber – WOS 114; citací 762; h 13. Jedna z nejvýraznějších postav české endokrinologie druhé poloviny dvacátého století. Objevitel TRH (thyreotropin uvolňujícího hormonu). Dlouholetý předseda Endokrinologické společnosti, pedagog, jenž vychoval špičky současné české endokrinologie, autor řady odborných knih.

Richard Dawkins – 76; 2624; 17

V knize „The Selfish Gene“ nabídnul nový pohled na evoluci a její nositele. Těžko se najde biolog, jenž by neznal alespoň základní teze Dawkinsova díla a jím zavedené pojmy „sobecký gen“ nebo „mem“.

Andrew John Wiles – 17; 1240; 13. Skutečnost, že u A. J. Wilese je počet článků evidovaných WOS jen nepatrně větší než jeho h-index, svědčí o tom, že tento autor opravdu neprodukuje plnivo závěrečných zpráv. Mimochodem, se svými bibliometrickými parametry by na nejedné z českých fakult, včetně té naší, stěží dosáhl na habilitaci.

(Ale matematikové jsou možná natolik propojená komunita, že význam svých děl dovedou ocenit na základě znalosti díla samého?) Wilesův důkaz Fermatovy věty mu přinesl řadu ocenění, Česká pošta z něj udělala motiv příležitostné známky k roku matematiky a astronomové po něm pojmenovali asteroid 9999 Wiles.

